

POSTANOWIENIE

Dnia 21 kwietnia 2026 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Zbigniew Korzeniowski

w sprawie z odwołania M. Ż. i A. Ż.
od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w R.
o podleganie ubezpieczeniom społecznym,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
w dniu 21 kwietnia 2026 r.,
na skutek skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego
w Rzeszowie z dnia 20 czerwca 2024 r., sygn. akt III AUa 104/24,

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2. zasądza od pozwanego Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w R. na rzecz M. Ż. i A. Ż. po 240 zł (dwieście czterdzieści) tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym z odsetkami z art. 98 § 1¹ k.p.c.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 20 czerwca 2024 r. Sąd Apelacyjny w Rzeszowie oddalił apelację pozwanego Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w R. od wyroku Sądu Okręgowego w Tarnobrzegu z 7 grudnia 2023 r., który zmienił decyzję pozwanego z 19 maja 2022 r. w ten sposób, że ustalił, iż A. Ż. jako pracownik u płatnika składek M. Ż. podlega obowiązkowo ubezpieczeniom: emerytalnemu, rentowemu, chorobowemu i wypadkowemu od 23 listopada 2021 r.

Sąd Apelacyjny stwierdził, że przepisy Kodeksu pracy nie zawierają ograniczeń dotyczących zatrudnienia na podstawie stosunku pracy między osobami fizycznymi występującymi jako pracownik i pracodawca, pozostającymi w związku małżeńskim czy będącymi członkami rodziny. Konieczną przesłanką istnienia stosunku pracy między małżonkami jest to, aby umówiona praca była świadczona w warunkach właściwych i charakterystycznych dla stosunku pracy, które są określone w art. 22 § 1 k.p. Zgodnie bowiem z tym przepisem przez nawiązanie stosunku pracy pracownik zobowiązuje się do wykonywania pracy określonego rodzaju na rzecz pracodawcy i pod jego kierownictwem oraz w miejscu i czasie wyznaczonym przez pracodawcę, a pracodawca - do zatrudnienia pracownika za wynagrodzeniem. Oznacza to zatem, że konstytutywnymi elementami stosunku pracy są: dobrowolność, osobiste świadczenie pracy w sposób ciągły, podporządkowanie, wykonywanie pracy na rzecz pracodawcy ponoszącego ryzyko związane z zatrudnieniem i odpłatny charakter zatrudnienia.

Konkludując Sąd Apelacyjny uznał, że zawarta i realizowana przez strony niniejszego postępowania umowa o pracę wykreowała ważny tytuł do ubezpieczeń społecznych przewidziany w art. 6 ust. 1 pkt 1 ustawy systemowej. Odwołująca się nabyła status pracownika w rozumieniu wyżej powołanego przepisu.

Powyższy wyrok został zaskarżony skargą kasacyjną przez organ rentowy, w której wniesiono o przyjęcie jej do rozpoznania na podstawie art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c., jako oczywiście uzasadnionej, „a to wobec rażącego naruszenia przepisów prawa materialnego, tj. art. 6 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 8 ust. 1 i art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych w zw. z art. 22 kodeksu pracy poprzez ich niewłaściwe zastosowanie a ponadto art. 22 kodeksu pracy w zw. z art. 23 kodeksu rodzinnego i opiekuńczego poprzez błędną wykładnię art. 22 kodeksu pracy oraz niezastosowanie art. 23 kodeksu rodzinnego i opiekuńczego polegającej na przyjęciu, że więzi rodzinne nie wykluczają efektywnej kontroli i kierownictwa w ramach podporządkowania pracowniczego podczas gdy relacja nadrzędności pracodawcy nie może zaistnieć w relacji między małżonkami, którzy we wszystkich przejawach ich wzajemnych relacji silnie determinowanych instytucją małżeństwa (zobowiązującą do wzajemnej pomocy i szacunku oraz opartą z na równości praw i obowiązków), która - w modelu

prawidłowym - przenika wszystkie sfery ich łącznego życia, stąd pozostaje w kolizji z pionową, silną relacją służbowej zależności pracownika od pracodawcy (np. polecającego pracę w godzinach nadliczbowych, stosującego środki dyscyplinujące, kary porządkowej, odwołanie z urlopu wypoczynkowego, polecenie wykonywania pracy poza zakresem czynności do 3 miesięcy w roku kalendarzowym, nieudzielanie urlopu we wnioskowanym terminie, nieprzyznanie nagrody); taka relacja między małżonkami nie jest w stanie zaistnieć bez uszczerbku dla bezwzględnie obowiązujących praw małżonka.”

W odpowiedzi na skargę kasacyjną wniesiono o oddalenie skargi kasacyjnej organu rentowego w całości oraz zasądzenie na rzecz wnioskodawców A. Ż. i M. Ż. zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania nie przedstawia zasadnej podstawy przedsądu i dlatego nie został uwzględniony.

Negatywna ocena wniosku wynika z przyczyn metodycznych i merytorycznych.

Na etapie przedsądu nie rozpoznaje się zarzutów podstaw kasacyjnych (art. 398³ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c.). Stanowią odrębną część skargi kasacyjnej i podlegają rozpoznaniu dopiero po przyjęciu skargi kasacyjnej do rozpoznania. Oznacza to, że nie zastępują podstawy przedsądu, nawet tej szczególnej z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c., która jako jedyna ma na uwadze indywidualny interes skarżącego w przyjęciu jego skargi kasacyjnej do rozpoznania, co odnosi się również do organu rentowego jako strony. Innymi słowy postępowanie kasacyjne nie jest kolejną (powszechną) instancją, wszak skargę kasacyjną wnosi się od prawomocnego wyroku sądu drugiej instancji, co tłumaczy wymagania stawiane skardze kasacyjnej, w tym przypadku w zgłoszonej przez stronę podstawie przedsądu wraz z jej uzasadnieniem.

Szczególna podstawa przedsądu z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c., to sytuacja inna niż tylko samo naruszenie przepisów w przypadku podstaw kasacyjnych (art. 398³

§ 1 pkt 1 i 2 k.p.c.). O ile zasadne podstawy kasacyjne mogą prowadzić do uwzględnienia skargi (art. 398¹⁴ k.p.c. a contrario), to szczególna podstawa przysądu z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. spełnia się dopiero wtedy, gdy samodzielnie wykazuje, że skarga kasacyjna jest oczywiście zasadna. Na etapie przysądu skarżący powinien wskazać i wykazać naruszenie przepisów, które w sposób oczywisty prowadzi do stwierdzenia, że objęty skargą wyrok jest oczywiście wadliwy. Brak jest tego we wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania i w jego uzasadnieniu.

Wbrew założeniom wniosku, to pozwany organ rentowy powinien wykazać zasadność decyzji, jednak skarżący nie zarzuca już w skardze kasacyjnej naruszenia art. 83 kc, który był podstawą decyzji pozwanego.

Należy zauważyć, że brak jest zarzutów procesowych w skardze kasacyjnej, stąd w ocenie materialnej wiązą ustalenia faktyczne dotyczące podstawy zatrudnienia i jej realizacji (art. 398¹³ § 2 k.p.c.). Dlatego pozostaje ocena naruszenia prawa materialnego.

W aspekcie podstawy materialnej, to wola stron w pierwszej kolejności decyduje o treści stosunków prawnych jakie zawierają. Stosunki te nie mogą być sprzeczne z ustawą (art. 58 k.c.). Skarżący nie podważył jednak podstaw faktycznych i materialnych zatrudnienia i to w istocie było zasadniczym przedmiotem sporu. Co do zasady, to kluczowe znaczenie dla oceny podlegania pracowniczemu tytułowi ubezpieczenia społecznego ma rzeczywiste istnienie więzi pracowniczej, na co składa się, po pierwsze, faktyczna realizacja obowiązków wynikających z umowy o pracę, po drugie, możliwość ich zakwalifikowania jako zatrudnienia pracowniczego (art. 22 § 1 k.p. w związku z art. 6 ust. 1 pkt 1, art. 11 ust. 1 i art. 12 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, jednolity tekst: Dz.U. z 2022 r., poz. 1009 ze zm.).

Należy również podkreślić, że art. 23 kro nie wyłącza pracowniczego zatrudnienia między członkami rodziny. Zasadnie Sąd II instancji wskazał na przykłady z orzecznictwa SN, tj. „w wyrokach z dnia 15 stycznia 2007 r. (I UK 208/06, LES nr 470025) odnoszącym się do małżonków, z dnia 1 września 2009 r. (I UK 94/09, LEX nr 551057) odnoszącym się do zatrudnienia brata, z dnia 19 września 2003 r. (II UK 41/03, OSNP z 2004 r. nr 11, poz. 199) odnoszącym się

do zatrudnienia córki sąd przyjął, że stwierdzenie zatrudnienia osoby bliskiej pracodawcy wymaga jednoznacznych ustaleń, iż zostały spełnione warunki podjęcia takiego zatrudnienia oraz że miało miejsce wykonywanie obowiązków w sposób charakterystyczny dla stosunku pracy”.

Z tych motywów orzeczono jak w sentencji (art. 398⁹ § 2 k.p.c.).

O kosztach orzeczono na podstawie art. 98 § 1, § 11, § 3 k.p.c., art. 99 k.p.c. w zw. z art. 398²¹ k.p.c. oraz § 9 ust. 2 i § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia z 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych.

[a.ł.]